ТӘНГИДИН ЈҮКСӘК АМАЛЫ

(Әвәлки 4-чү сәһифәдә)

...ејни бир фикир, әнәнә-рәнҹә өфәдә еден ше'р демәкдир. Ше'р әсәри ја қадын, гусәли, ја да фәрәһли, тәрс-тәки бир һәјат һадисәсинә һекајәти, ејни олмалыдыр. Башта сәнә, М. Ф. Ахундов поетик әсәрләр мүәјјән етмиш тефәкүр чөзләрини тәлеб етмиш олурду. «Ше'р көрәк ламәнәлы әнҹәдә ләәәтә әз ҳүндә әз фәрәдә әнҹәдә тә'сирә бәкс олмә». Бурада М. Ф. Ахундов шүбәсиз ки, етник, һекајәни ше'р формасыны јох, даһа чох лирик ше'р формасыны нәзәрдә тутдуғуну тә'сирә мәнт дејил. Өнүр ше'р әсәри естетик, поетик һисс доғурмурса, ј'ни ки, лирикдән, лирик башланғычдан мәһрумдурса, тәнгидчијә көрә о, ше'р дејил, садәчә нәсәдир. М. Ф. Ахундов өз поемјасы анлајмыш ве ме'јары белә өјмә. Чох, сонрадан М. Ф. Ахундов белә бир фикрдән мәһрум өјм. Онун заманәсиндә милли мәдәнијәт тәзәчә јараранмаә башлајырды. Бу исә М. Ф. Ахундовун өз фолсефи әсәрләрини, тәнгидин әсәрләрини чап етмәк ишини чәтинләшдирирди. Лакин о, бундан рүһдан дүшмүрдү; өз мәгәллә-рини, идејаларыны јајмаг, онлары бүтүн ачлығы сәрвәтинә чевирмәк, онлары јајмаг, һәјата бахышларымы мүәлиф-силәрә анлатмаг үчүн јорулмадан ве өјтирасла јени ишкилар ве јоллар ахтарырды. Бу сабәдәндир ки, о, тез-тез мәгаләләрини, чохлу мәктуб формасында јазмышдыр.

Мүасирләри она идејаларынын, фикирләринин һәјата кечирилмәсини сөз вермәдикдә, о, бунлара дөзмәдән, бәдбинләшә гәдәр, рүһдан дүшмүр, мәјусләшдиги кери чәкилирди. Өксинә, јаһа бәјүк, гызғын бир гүвәнә малик олмасыдыр, чүнки ејни ишлә-ры, ки, онун халгынын һәјат гүвәсин, тәрәгги јолу түкәнмәдиги, билирди. Бу, ејни заманда, онун ејни ишлә-рин мәнәи инкишафында өз тә'сирини кәсәрчәкәнди. Бәјүк јазычы демишдиги: «Дејәчәксиниз, Мирзә Фәтәли сөзүнә дә фикирләрин һәјата кечирилә-ҹәк дејирдим. Бәли, өсәнә бахсан, бу да доғрудур. Лакин мәним фикирләрим һәр ваҳт дүзкүн дејилдиги. Бир заман кәлә чәкдир ки, мәним фикирләрим халгын хејирлә-рина дејилдиги өзү-өзүнә ортаја чыхачагдыр».

Шамил САЛМАНОВ

«ИСКӘНДӘРНАМӘ»ЈӘ МИНИАТҮРЛӘР

(Әвәлки 1-чи сәһифәдә)

Баллидир ки, Низами әсәрләринин мәәмуру орта әср миниатүрчүләринә јүзләрлә мөвзу вермиш. Онлардан бә'зләри бир нечә әсрдә дәфәлә рәссамлары иллустрасија һазырламышлар. Бә'зләри һекмдары шаһ Тәһмасибин сифаришә ве нәзәрә алтында һазырламышы, Әзәрбајҹан миниатүрчүләри дүнјанын бүтүн мәрәкәзләрә «Хәмсә»нин 1539—1543-чү илләр арасында мејдана чыхарылмасы Лондон Британија мүзејинә мәхсус «Хәмсә»нин дүнјанын ән гијмәтли әсәрләрә бахјо әлчүзү ов дерд миниатүр вардыр. Бу нүсхәнин Әзәрбајҹана көтирилмә китаб сәнәтинин бүтүн инкишафында истифадә едәрәк нәшр олунмасында, ејни заманда, онун сәнәтшүнаслыг мәсәлә-ләрә дејә, дөврүнә сәвијәсинә һәлл олунмасы бу гијмәтдир.

— Бу нүсхә дөнгүз јүздән чох Низами әсәрләринин әлјазма нүсхәси ве'лумдур. Миниатүр әнәнәсинә бағлыдыр ки Мәрәги мүәзејинә мәхсус «Хәмсә» санкыны миниатүрә базәмишдир. Бу, ејн гијмәтли нүсхәләрдән сајылыр ве онун гыфы санкыны миниатүр нүмунәси кәзәл сәнәт әсәрләрдән дејилдиги кери, бу јахшылыгда өлдә едилән мүрәккәбдә «Искәндәрнамә»нин тәччә биринчи нүсхәсинә («Шәрәфнамә») 64 миниатүр чәкилмишдир. Миниатүрләрин сајы кери бу тартмаг әсәрләр ве Нју-Јорк мүзејә нүсхәсинин да өтүб кечиб. Бир нечә јахшы бу бәрдә.

— Ики ки бундан әвәл Пакистанда Низами әсәрләринә чәкилмиш миниатүрләрин албомуну СССР-нин орадакы кечмиш сефири, инди Азәрбајҹан КП МК-нын биринчи катиби Ө. Х. Вәзиров јолдаш Азәрбајҹан Елмләр Академијасына көндәрмишдир. Бу јахшыларда һәмин миниатүрләрин рәнкли фотолары әлјазмалар институтуна вәрилиб. Миниатүрләр јечтахәсәсләрдән фикрә-ричә, XVII әсрдә һерат рәссамлыг мәктәбинә мәхсус фарсча устаднары тәрәфиндән ишлиниб ве әсл сәнәт нүмунәләри һесаб олунурлар.

— Албомдакы миниатүрләр доғрудан да Јуксәк сәнәт тәбәләрә илә јарадылыб ве јетмиш сәнәт мәктәбләрә мәхсусдурлар. Бу сәнәт нәгшлә тәзәлиқлә фикир јүрүтмәк, әбәттә, чәтинҹир ве бу, нечә ајрыдан-ајрылмыг нүмә кәләҹәк. Албомда јығылмыш миниатүрләр арасында, бәлкә, Бәгдад, Тәбриз ве Шираз мәктәбләрдә јарадылмыш бир груп әләрләрә вардыр. Бизә ала кәлмәк ве јухарыдакы фикрләрә ујғун олмасы үчүн, бу миниатүрләрин ашағыдакы ардыҹ ве ајрыҹ-ајрылмасы ве ајрыҹ-ајрылмасы, ејни заманда шахси коллексијаларын ичәрисиндә нәинки чап китаблары, ејни заманда шахси коллексијаларын ве'лумат-лары илә тәмәллөнмә зәнкинлашдырмаг. Гарышда чап олунмуш лаинк бә'з өлдә едә биләҹәкдимиз каталогларын тәдгиҹәсиә, ејнә ки, бә'з өлдә ки, каталогларда чап олунмамыш әсәрләрә визуал танышлыг ве шахси коллексијаларда јаҳшмаг, ја да көрүшмәк проблеми дурур.

СССР-нин Пакистандакы кечмиш сефири Ө. Х. Вәзиров јолдашын өз төшөбүчү илә шахси коллексијасы ве'лумасы ве Азәрбајҹан Елмләр Академијасы өдәбијатдакы ве мәдәнијәтин кумунаирин илә мараглашмасы мә'нәви хәзинәмизин даһа да зәнкинлашдыгы билдирди. Чох тәәәсүф ки, биз бу имкандан о вахт јахшымыча истифадә едә бил-мәдик.

Мараглы будур ки, Пакистан коллексијасына јаҳшы әлјазмалар институтунда вәрилмиш бу ренкли фотоалбомда 64 миниатүр тәмсил олунуб. Надир һалдыр ки, бу миниатүр-лар Низамијин јалныз бир поемасына, даһа дүрүсу, поемасынын бир һиссәсинә чәкилмишдир. Бизим тәнидыгымыз «Хәмсә»нин арасында, бу чох надир һадисәдир.

— Вахтла профессор Ј. Е. Бертелин арзуладығы үз «Хәмсә» нүсхәси нидә доғрусу јүздән ары-тыг олмушдур. Бу, әбәттә, сон һәдд дејил. Мүәллифин јенә-јенә Низами әсәрләринин әлјазма нүсхәләринин мејдана чыхачағынын шәнидә олачағыг.

— Нәгтләрдә дәнишдиримыз фикрләр бир дә-ha кечмиш мәдәни ирсимизин ахтарышы сәһәсиндә нишанәмизин јенидән гурмаг мәсәләсинә дә өртә-ја ајтар. Биз бүтүн имканлардан истифадә едәрәк, өлкә дахилиндә дә, харичи өлкәләрдә ахтарышларымызы давам етдирмәли ве бу јолда бүтүн елми ве мәдәни ичтимаијјәтимизин комплекс иштиракыны тө'мин етмәлијик. Бу мәсәлә илә әлаҳәли академијә чөрчөвәсиндә мешгул олмаг мүмкүн дејил. Бүкүн һәлли үчүн харичә өлкәләрдә јени бир ахтарышлар тешкилатлар чәлб едилмәлијдир.

Бир мәсәлә дә охучуларын әдәбиә сәмаг истәрдим. Әдәбиатлар институтунда һәләлик дахили истифадә үчүн Азәрбајҹан мүәллифләринин харичи әсәрләр ве китабларында сахланылан әлјазмаларымын топлу библиографиа мә'лумат китабысы тертиб едилдр. Харичи ве әзмијјәт мәдәни мүтәәссиләр, мәдәнијјәт ве елм хадимләри, јарадычы әәјәзәлларымыз бөјүк кәтәлдан истифадә едә биләр ве мәтдәји өлкәдә Азәрбајҹан мүәллифләринин әсәрләри илә даһа әсән таныш олларлар. Имкан дахилиндә нә онлярын микрофилмләрини, фото ве кәсәрә сурәтларини әлдәмизә матәр биләрдр. Дәмдәмә мәк олар», — дејирдләр. Бу да мәдәни әсәрләримизин зәнкинлашмә јолларындан биридир.

Сәһбәти ајдарды:
Өшраф ИБРАНИМОВ

РАФИГ ЈҮСИФОГЛУ

АДИ АДАМ

Јер гәзәр, даш јонар, көјмәк өрмәк,
Ел-өбә чөнүнә өтәр, кәз ҳәр
Гарышыр дүнјанын әдәмләрилә,
Јохлуг, варлыгы бәкмәмиз өмр.

Иши дүнјаја јох, зәнҹә көрәр,
Нәчәлар лаи олар дәнишиз, дәнсе.
Өн өгыр ишләри о, елмә көрәр,
Чәлышар, тер төкәр, әл әлә көнсе.

Көнүлдүнә ве дөвлет, ни ад-сан кечәр
Дүшмәнә ол өчмәз, дөстә өјлмәз.
Чәкилиб бир кунчә сакитчә өләр,
Тәәдә сөгәлмыш тост де дејилмәз.

Өлмәр сачына сәнә гыроту,
Ај кәр әрәгүлүнә өтрәр трәр,
Өлмәдә ве латкиг, өрәгә гәрәәтә,
Ни де ки, некролог дејә көрәр.

Бу гоча дүнјадан кечәр аһәстә,
Ону јалә сәлар бәш-он чан-чәр,
Адә ағаларын гыбрәнки үстә
Вида сөзүнү де көз јашы дејәр.

НҮСЕЈН ЧАВИДӨ

Вәтән! Бир оғлун да көрүә дөнүр,
Инҹ оғулларын әллари үстә.
Јајнуз гајмдир бир гәјнә вүтүр,
О кечмә ајларын, кәлмәрин үстә.

Кәзәр үрәкларын бир ихласи дәлгә,
Сәнин көј јашлында, бутун ајлар,
Бүтүн Азәрбајчан гәлбүр ајлга,
Ел бөл гырх кәлин сүкут ајлаҗр.

Бу гајгы, өтүрдә дүнјәрир ону,
Бу кәлиш дашы да көврәлдә бәлкә!!
«Өзтәд, сүнүгтәјин өчмәлир дөнү,
Мәни ана торлаг көјәртди бөлкә!!».

...О көлин јоллара күлләр дүзүлүб,
Нечә тәбәс тәрә бәтабдар јеә.
Она гөбтә өдәр гәрәб фүзулу,
Бәзиб кәкс өтүрүр Мүшфиг һәрдәсә...

БИР КӨЗӘЛ ЛАЛЫША МЕЈДАН ОХУЈУР

Ајлчы гуш кимә јәрә шәнлиҝ,
Бәг ағачы ајлмаг дәрдә өјсәк вә бир.
Бир көзәл јагыша мејдан охуур,
Гачыб дәлдаланлар һајмда дејә.

Көзәл бир чичәкдә сәнки чәмәдә,
Хошбәхтдир сәнкә дүзүлүн јагыш.
Онун тәлләриндә дүшүб кәмәдә,
Кәмәјә топтурдан сәрәнк јагыш.

Сәнкә јагышын ве көјчәк ачтәдә
Түнд гаанлыг көртүр, ајдын гаанлыг.
Бахышы сәлачаг өтәнкы өтдә,
Гәјаәт гопачаг, вәллаһ, гәјаәт.

Бахырлар, һәјрәтдә лаи олмушам мән,
О гадын-гаанлыг өтүлсә јухту!
Ајағы алтында мәст олуб чәмә,
Башынын үстүндә ағлајыр бүтүн.

ИДРИС ЗАМАНЛЫ

ВӘР ӨЛМИН МӘНӘ

Вәр өлмин мәнә...
Көзәк бу дүнјаны пајн-пајда,
Дәнкәлар, мешәләр, чөлләр, јајлаглар,
Өјләнә, јатыслы, тәмиз вә өлчәкли,
Башы булудлара сәјәнән дәгәр,
Көјнә дүнјаныздан гәлин һәр ве вәр
Дәјә-дәлишәнә, ејрәнә, ајна,
Бир дә көзәр сәлаг ес дүнјанызы.
Көзәк бу дүнјаны пајн-пајда,
Көрәк көлгә отуг гоча дүнјада.
Бир ваәт ағајлан, бир ваәт кәлә,
Бир јандан доғулан, бир јандан өлән
«Кәлкилн-өдәкилн бу гоча дүнјә»
Пај вәрәк, пај алан бу бөјк дүнјә
Јаҳшы да, јаманы гыршылларын,
Өтәрсә кисмә өтәбарыны
Өтәрмәз ајдын, сәнкмы дүнјә,
Тәшәкмәз ики јолу чәкмәк дүнјә.
Јашар јахшылары гуш ганадында,
Гәлар тәлсин кимә из инадында
Дәнәрдә јол көрсәк, ајлар бир чыгыр,
Өјнәр өстүндә сәз өгыр-өгыр
Гурубә өлмәмиз шаг дәгәрә,
Көрүнсүн дүнјанын өхар-бәхары,
Үмидлә фиртәнә, јердә зәлзәлә,
Бә'зән јол үстүндә бир пусту, тәнә,
Дурмасын сәрдәдәр өгыз-өгыза,
Дәјиб кишмәсин өјрәнмәә.
Өјләр сакит өксүл, булаглар тәмиз.
Интигам јиссиндән галанасы бир өз.
Бутүн гарәлисин башымыз үстә,
Тәрк ејләмәдә, гәрәзсиз дә дәгәр
Галанасы... Бә] ајаг бәз будет-будет,
Дәкәмиз ајтмыш өлмәсин торлаг.
Кунеш өјрәнүрә нур гатә-гатә,
Көзәк бу дүнјаны пајн-пајда.

«ӨМ»-нин АРХИВИНДӘН

Республиканын мусиги ве педагоҝи өнтимајјәтинә өјгө өтки уз өвримиздир — Азәрбајҹан ССР өмәкдар өнчәсәнәт хадими, ССРИ Бестәкарлар Иттифагынын узву, Азәрбајҹан Бестәкарлар Иттифагы өдәра һә]'өтинин узву, Ү. Чөмөнлијев адына Азәрбајҹан Дөвлет Консерватори]асынын досенти Борис Иванович Јермолајев 66 јашында вефат етмишдир.

Б. И. Јермолајев 1922-чи ил ве доғулмушдур. 1938-чи илдә мусиги тәһсилинә дахил олмушдур. Бөјүк Вәтән мүһарибәсинин иштираччысы ве]ди. 1951-чи илдә о, Азәрбајҹан Дөвлет Консерватори]асынын битирдикдән сонра А. Зејналлы адына Бакы Орта Ихтисас Мусиги Мәктәбинда педагоҝи фә]алијәтә башламышдыр. 1960-чы илдә вә]рунун азәрбајҹанлы ким о, Азәрбајҹан Дөвлет Консерватори]асынын мусиги нәзәри]әси кафедрасынын мүәллими ве досенти ишләмишдир.

Мусиги]ушунасы алимин кечмиш]ә]ат, јунсан ихтисаслы кадрлар һазырламасына Б. И. Јермолајев хәјли әмәк сәрф етмишдир. Мусиги нәзәри]әси сәһәсинда онун бир сыра тәдгигатлары вардыр.

Семәрали елми-педагоҝи фә]алијәтә јанашы, Б. И. Јермолајев]ерадычылыг фә]алијәтинә дә машгул иди. О, дөрд симфонијанын, бир сыра симфоник поемаларын, полифоник пјесларин, вокал сиклә]ларинин мүәллифидир.

Б. И. Јермолајевин хидмәтләри «Гырмызы Улдуз» ордени илә, ССРИ-нин јүксәк медаллары илә гә]д олунмушдур.

Борис Иванович Јермолајевин парлаг хатирәси гәлбимиздә, ја]ынлыг]ашдыгы бу]ол]ашлары]ла бир гр]п

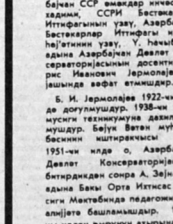

Јолдашларынын бир гр]п

◆ «Начы Гара». Түркә — П. Тәкинскаја (1935-чи ил).
◆ Һәјдәр бәј — Д. Иванов. Сона хәнум — Д. Сејидзадә (1962-чи ил).

ЈАРАДЫЧЫЛЫГ ЈОЛЛАРЫ

Ү. Чәмәнлијев адына Азәрбајҹан Дөвлет Консерватори]асынын хәлг чалғы әләтләри кафедрасынын профессору, сәнәтшүнаслыг намизәди Өттәј Гулијәдин сәз дүшүнчә өстәрмәсинә хәтирәмизә 1957-чи ил дүшүр. О заман Өттәјын тарзан өкими өфәчиллығындан Үмумиттифаг ве республика үзрә ве мүгәддәс бөјүк-бөјүк, радио ве телевизијадан онун бәрмәгларындан сүзүлән тәранәләри дәлчә-дәлчә]ејирдиг. Бәли, 28 ки бүгдан кәзә о, Үмумиттифаг фестивалынын гызыл медалына]ајг мәрүлмүш, сонра]ох хәлг чалғы әләтләри үзрә бәјәнәләрә мә'сәбгәдә гәләбә газанмышдыг. Өттәјын тарзынын сәдәләри өстәр консерт өстрадаларында совет әдәбиатларынын, өстәрсә дә харҹдан кәлмиш мәшһур өстәсәнчиларын гәлбини өјтә]ә ве өзтәрмәсә, сонлара өфсунлу]ышдым. Онун һәгләрдә дөврә мәтбәәтдә, хүсусилә «Совет]ә]ә мүзикасы» журналында, «Совет]ә]ә мусиги]ә газетинда, хүсүсән бурахылмыш китабларда тә'рифли сөзләр]азылмышды. Бу ки'нәдә бир]азмы Бәгиллә Ардәмәтинин «Бешә]ә]ә» адлы китабындан бә'зи ситләрләри сизә тәгдим едирик: «Совет мусигичиси Өттәј Гулијәдин гәдим мусиги әләтләрә олан тарын нәфәс гәдәрә]ини сәнәткарлыгла өјнамәјә әләтдирдиг. Мүхәлифдир ки, бә'зи]ә]ә өлкәләрдә олан мүәллимләрдә]ә кәнә сәнәт мусигичиләрини сөнәсинә]ә]ә]